ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Muallif: **Xudoybergenova Munavvar, Rustamova Shohsanam**

Urganch davlat Tibbiyot Instituti Morfologiya yo`nalishi 1-bosqich magistri

Ilmiy rahbar: Tibbiyot fanlari nomzodi Phd.

Olimova Dono Shokirovna

TIBBIYOTDA PSIXOLOGIYANING AHAMIYATI

Annotatsiya. Mazkur maqolada tibbiyot psixologiyasining zamonaviy tibbiyot tizimidagi o‘rni va ahamiyati yoritiladi. Unda bemor va shifokor o‘rtasidagi muloqot jarayonining samaradorligi, psixologik omillarning kasalliklarning kelib chiqishi, rivojlanishi hamda davolanish jarayoniga ta’siri tahlil qilinadi. Shuningdek, stress, emotsional zo‘riqish va ruhiy holatning inson salomatligiga ta’siri, ularni aniqlash va boshqarish usullari ko‘rib chiqiladi. Maqolada tibbiy amaliyotda psixologik yondashuvlardan foydalanishning ahamiyati, bemorlarning davolanishga bo‘lgan ishonchini oshirish va sog‘ayish jarayonini tezlashtirishdagi roli asoslab beriladi. Natijada, tibbiyotda psixologiyaning integratsiyasi samarali diagnostika va davolash jarayonlarini ta’minlashda muhim omil ekanligi xulosa qilinadi.

Kalit so‘zlar: tibbiyot psixologiyasi, psixologik omillar, shifokor-bemor muloqoti, stress, emotsional holat, psixosomatik kasalliklar, diagnostika, davolash jarayoni, ruhiy salomatlik, motivatsiya, reabilitatsiya, empatiya.

KIRISH

Zamonaviy tibbiyot nafaqat biologik va fiziologik jarayonlarni o‘rganish bilan cheklanib qolmay, balki insonning ruhiy holati, psixologik xususiyatlari va ijtimoiy muhitini ham kompleks tarzda tahlil qilishni talab etadi. Shu jihatdan tibbiyot psixologiyasi alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu fan tibbiyot va psixologiya chorrahasida shakllanib, bemor shaxsining ruhiy kechinmalari, kasallikka bo‘lgan munosabati hamda davolanish jarayonidagi xulq-atvorini o‘rganadi.

Bugungi kunda ko‘plab kasalliklarning kelib chiqishi va rivojlanishida psixologik omillar muhim rol o‘ynashi ilmiy jihatdan isbotlangan. Ayniqsa, stress, doimiy emotsional zo‘riqish va salbiy ruhiy holatlar organizmning himoya mexanizmlarini susaytirib, turli somatik kasalliklarning yuzaga kelishiga zamin yaratadi. Bu esa psixosomatik kasalliklar tushunchasining ahamiyatini yanada oshiradi. Shuning uchun ham bemorni faqat jismoniy jihatdan emas, balki ruhiy holatini ham hisobga olgan holda davolash zamonaviy tibbiyotning muhim tamoyillaridan biri hisoblanadi.

Shifokor va bemor o‘rtasidagi samarali muloqot ham davolash jarayonining muvaffaqiyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bemorning shifokorga bo‘lgan ishonchi, tavsiyalarga rioya qilishi va ijobiy psixologik muhit yaratilishi sog‘ayish jarayonini tezlashtiradi. Aksincha, noto‘g‘ri muloqot yoki e’tiborsizlik bemorda xavotir, qo‘rquv va ishonchsizlikni keltirib chiqarishi mumkin, bu esa davolash samaradorligini pasaytiradi.

Shu boisdan, tibbiyot xodimlari uchun psixologik bilimlarga ega bo‘lish nafaqat kasbiy mahoratning muhim tarkibiy qismi, balki bemorlar bilan samarali ishlashning zarur sharti

hisoblanadi. Ushbu maqolaning maqsadi tibbiyotda psixologiyaning o‘rni va ahamiyatini yoritish, uning amaliy tibbiyotdagi rolini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat.

ASOSIY QISM

Zamonaviy sog‘liqni saqlash tizimida tibbiyot psixologiyasi alohida o‘rin egallaydi. Ushbu fan nafaqat bemor ruhiy holatini o‘rganadi, balki kasallikning kelib chiqishi, rivojlanishi va davolanish jarayoniga psixologik omillarning ta’sirini kompleks tarzda tahlil qiladi. Tibbiyot amaliyotida psixologik yondashuvlardan foydalanish diagnostika aniqligini oshiradi, davolash samaradorligini kuchaytiradi hamda bemorning hayot sifatini yaxshilaydi.

Avvalo, inson organizmi yagona tizim bo‘lib, unda jismoniy va ruhiy jarayonlar o‘zaro chambarchas bog‘langan. Shu sababli ko‘plab kasalliklar faqat biologik sabablar bilan emas, balki psixologik omillar bilan ham izohlanadi. Masalan, doimiy stress, qo‘rquv, xavotir va depressiv holatlar organizmda fiziologik o‘zgarishlarga olib kelib, yurak-qon tomir, oshqozon-ichak yoki asab tizimi kasalliklarini yuzaga keltirishi mumkin. Bu holatlar psixosomatik kasalliklar sifatida namoyon bo‘ladi. Shuning uchun bunday kasalliklarni davolashda faqat dori vositalari emas, balki psixologik yordam ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Tibbiyotda psixologiyaning yana bir muhim jihati — bu shifokor va bemor o‘rtasidagi muloqotdir. Samarali muloqot bemorning shifokorga bo‘lgan ishonchini oshiradi, bu esa davolanish jarayonining muvaffaqiyatiga bevosita ta’sir qiladi. Shifokorning empatiya bilan yondashuvi, bemorni tinglashi, uning his-tuyg‘ularini tushunishi va qo‘llab-quvvatlashi bemorning ruhiy barqarorligini ta’minlaydi. Natijada bemor davolanishga faolroq jalb qilinadi va tavsiyalarga amal qilish ehtimoli ortadi.

Bundan tashqari, psixologik yondashuv diagnostika jarayonida ham muhim rol o‘ynaydi. Ayrim bemorlar o‘z shikoyatlarini aniq ifodalay olmaydi yoki ularni yashirishga harakat qiladi. Bunday holatda shifokorning psixologik bilimlari yordamida bemorning haqiqiy holatini aniqlash mumkin bo‘ladi. Ayniqsa, nevroz, depressiya yoki psixosomatik buzilishlarda to‘g‘ri tashxis qo‘yish uchun psixologik tahlil zarur hisoblanadi.

Tibbiyot psixologiyasi davolash jarayonining barcha bosqichlarida muhim ahamiyatga ega. Masalan, og‘ir kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarda (onkologik, surunkali kasalliklar va boshqalar) ruhiy qo‘llab-quvvatlash ularning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Bunday bemorlar ko‘pincha qo‘rquv, umidsizlik va tushkunlik holatiga tushib qoladi. Psixologik yordam esa ularning ichki resurslarini faollashtiradi, ijobiy fikrlashni shakllantiradi va kasallikka qarshi kurashishda motivatsiyani oshiradi.

Reabilitatsiya jarayonida ham psixologiyaning o‘rni beqiyosdir. Jarrohlik amaliyotidan keyin yoki uzoq muddatli kasalliklardan so‘ng bemorlarning nafaqat jismoniy, balki ruhiy tiklanishi ham muhim hisoblanadi. Shu bois psixologik reabilitatsiya usullari qo‘llanilib, bemorlarning ijtimoiy hayotga qaytishi tezlashtiriladi.

Shuningdek, tibbiyot xodimlarining o‘zlari uchun ham psixologik bilimlar muhimdir. Ularning kasbiy faoliyati yuqori darajadagi stress va mas’uliyat bilan bog‘liq. Doimiy emotsional zo‘riqish esa “kasbiy charchash sindromi” (burnout)ni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli tibbiyot xodimlari o‘z ruhiy salomatligini saqlash, stressni boshqarish va professional samaradorlikni oshirish uchun psixologik ko‘nikmalarga ega bo‘lishlari zarur.

Xulosa qilib aytganda, tibbiyotda psixologiya nafaqat qo‘shimcha yo‘nalish, balki samarali diagnostika, davolash va profilaktikaning ajralmas qismi hisoblanadi. U inson salomatligiga kompleks yondashuvni ta’minlab, tibbiy xizmat sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

XULOSA

Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, tibbiyot psixologiyasi zamonaviy tibbiyotning ajralmas va muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Inson salomatligini saqlash va tiklash jarayonida faqat biologik omillarga tayanish yetarli emas, balki bemorning ruhiy holati, emotsional kechinmalari va ijtimoiy muhitini ham inobatga olish zarur.

Tibbiyot amaliyotida psixologik yondashuvlardan foydalanish kasalliklarni erta aniqlash, to‘g‘ri tashxis qo‘yish va samarali davolash imkonini beradi. Ayniqsa, psixosomatik kasalliklar holatlarida psixologik omillarni hisobga olish davolash natijalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shifokor va bemor o‘rtasidagi ishonchli va samarali muloqot esa davolanish jarayonining muvaffaqiyatli kechishida hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, psixologiya nafaqat bemorlar, balki tibbiyot xodimlari uchun ham katta ahamiyatga ega. Ularning kasbiy faoliyatida uchraydigan stress va emotsional zo‘riqishlarni boshqarish, kasbiy charchashning oldini olish hamda samarali ish faoliyatini ta’minlashda psixologik bilimlar muhim rol o‘ynaydi.

Shunday qilib, tibbiyotda psixologiyaning keng qo‘llanilishi inson salomatligiga kompleks yondashuvni ta’minlab, tibbiy xizmat sifatini oshiradi, bemorlarning hayot sifatini yaxshilaydi va sog‘lom jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimova V.M. Tibbiyot psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. G‘ulomov S.S. Klinik psixologiya asoslari. – Toshkent, 2020.
3. Yo‘ldoshev I.Y. Tibbiyotda psixologik yondashuvlar. – Samarqand, 2021.
4. Abduqodirov A.A. Psixologiya va tibbiyot integratsiyasi. – Toshkent, 2018.
5. Medical Psychology: Contributions to Behavioral Medicine – tibbiyot va psixologiya integratsiyasiga oid muhim ilmiy manba
6. Baum A., Revenson T., Singer J. Handbook of Health Psychology. – New York: Taylor & Francis, 2012
7. Feldman M., Christensen J. Behavioral Medicine: A Guide for Clinical Practice. – 2020
8. Barsky A.J., Silbersweig D.A. Depression in Medical Illness. – 2017
9. Walker M. Why We Sleep: Unlocking the Power of Sleep and Dreams. – 2017
10. Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice – psixoterapiya va klinik psixologiyaga oid ilmiy maqolalar
11. American Psychological Association (APA) nashrlari va qo‘llanmalari
12. Medical psychology Wikipedia – Medical psychology haqida maqola
13. American Psychological Association rasmiy sayti – https://www.apa.org
14. National Institute for Behavioral Health – https://www.nibhq.org
15. ScienceDirect ilmiy bazasi – https://www.sciencedirect.com